

Ernstige intoxicaties na ecstasygebruik

Gegevens uit de Monitor Drugsincidenten

Achtergrond: ecstasypillen worden sterker en acute gezondheidsproblemen ernstiger

- Ecstasy, ook bekend als “love drug”, is met name populair in het uitgaansleven.
- 7% van de Nederlanders van 18 jaar of ouder heeft ooit ecstasy gebruikt en bijna 3% (ongeveer 380 duizend volwassenen) gebruikte ecstasy in het afgelopen jaar. Het gebruik is het hoogst onder jongeren van 20-24 jaar en hoger onder mannen dan vrouwen.
- Sinds 2010 is er een grote toename in de hoeveelheid werkzame stof (MDMA, 3,4-methyleendioxyamfetamine) in ecstasypillen. Meer dan de helft van de ecstasypillen op de Nederlandse markt heeft een gevaarlijk hoge dosering van meer dan 140 mg MDMA.
- Ook valt sinds 2010 op dat acute gezondheidsproblemen na gebruik van ecstasy¹ ernstiger worden. In 2009 was 7% van de patiënten op EHBO-posten op grote feesten die alleen ecstasy hadden gebruikt matig of ernstig onder invloed. Dat steeg tot 28% in 2015.
- In enkele Europese landen, zoals Groot-Brittannië, stijgt het aantal mensen dat overlijdt na het gebruik van ecstasy.
- Wetenschappelijk onderzoek levert ondertussen steeds meer bewijs dat vele lichaamsfuncties door ecstasygebruik acuut ernstig verstoord kunnen raken. Ecstasy heeft effect op hart en vaten (dat kan leiden tot een verhoogde hartslag en hoge bloeddruk), op de lichaamstemperatuur (met gevaar voor oververhitting), en op zenuwen en hersenen (leidend tot epileptische aanvallen of acute psychiatrische symptomen, zoals acute psychoses, paniekaanvallen, agressie en opwinding). Ook watervergiftiging is een gevreesd gevolg, die kan ontstaan door een ingewikkelde verstoring van verschillende lichaamsprocessen.
- Als ecstasy wordt gecombineerd met alcohol, drugs of medicijnen, nemen de risico's toe. Ook andere omstandigheden spelen een rol, zoals de omgevingstemperatuur, luchtvochtigheid en persoonlijke factoren (moeheid, ziekte, stress).
- Deze factsheet beschrijft de verschijnselen bij een grote groep patiënten met een ernstige ecstasyintoxicatie² in Nederland.

Het verzamelen van de gegevens bij medische diensten

De gegevens zijn tussen 2009 en 2015 verzameld in de Monitor Drugsincidenten (MDI). Aan de MDI wordt meegewerkt door ambulancediensten, afdelingen Spoedeisende Hulp (SEH) van ziekenhuizen en politieartsen in acht regio's in Nederland. Daarnaast doen EHBO-organisaties op grote feesten in het hele land mee.

- Op een formulier vullen zij anonieme informatie in over geslacht, leeftijd, het zijn van toerist, drugsgebruik en de mate waarin de patiënt onder invloed is. In een open veld in de database kunnen ook klinische gegevens worden ingevuld, zoals over het bewustzijn, temperatuur, hartslag, bloeddruk en ademhaling. Dat wordt niet standaard bij elke patiënt gedaan en daarom zijn deze gegevens niet compleet: ze geven een onderschatting van de werkelijke omvang van de problemen.

Intoxicaties met ecstasy

Tussen 2009 en 2015 registreerden de deelnemende organisaties 23.403 acute gezondheidsincidenten na drugsgebruik. Ecstasy speelde een rol in 8.391 van deze gevallen. Let op: dit is dus géén totaaloverzicht over Nederland.

Deze factsheet is de verkorte en makkelijk leesbare versie van het rapport 'Kenmerken en klinische gegevens van patiënten met ernstige ecstasyintoxicaties', Trimbos-instituut (Wijers, Croes, e.a., 2016). Alle gebruikte bronnen staan in dat rapport vermeld.

¹ “acute gezondheidsproblemen na gebruik van ecstasy” worden hierna “ecstasyincidenten” genoemd

² intoxicatie = vergiftiging

- Bij elke patiënt scoorde de behandelaar in welke mate de patiënt onder invloed van drugs (en alcohol) was: licht, matig of ernstig.³ Bij de ecstasyincidenten was 8% van de patiënten ernstig onder invloed. Dan zijn vaak essentiële lichaamsfuncties verstoord (bloeddruk, hartslag of temperatuur). Onder de definitie van ernstige intoxicatie die wij gebruiken valt ook verminderde aanspreekbaarheid. Bij dempende drugs zoals GHB of heroïne kan de patiënt slecht aanspreekbaar zijn omdat hij of zij (sub)comateus is; bij stimulerende drugs zoals ecstasy, cocaïne en amfetamine juist door geagiteerd of agressief gedrag. Bij combinatiegebruik van verschillende drugs en alcohol is vaak slecht te voorspellen hoe het bewustzijn wordt beïnvloed.
- Patiënten die ecstasy met één of meer andere soorten drugs combineerden, waren vaker ernstig onder invloed dan patiënten die ecstasy als enige drug gebruikten. Met name de combinatie ecstasy en GHB gaf veel ernstige intoxicaties.
- Ook mensen die meerdere ecstasytabletten gebruikten op eenzelfde gelegenheid hadden vaker een ernstige ecstasyintoxicatie.
- In vergelijking met lichte ecstasyintoxicaties, werden ernstige ecstasyintoxicaties vaker gezien bij mannen, toeristen, <18-jarigen en ≥30-jarigen.
- Over *ernstige* ecstasyintoxicaties gaat de rest van deze factsheet.

Grote variatie in symptomen bij *ernstige* ecstasyintoxicaties

Er werden 631 patiënten, 438 jongens en mannen en 191 meisjes en vrouwen (bij 2 patiënten niet ingevuld), met een ernstige ecstasyintoxicatie geregistreerd. Zij waren tussen 13 en 65 jaar en hadden uiteenlopende verschijnselen, vaak ook een combinatie van verschijnselen. Niet voor alle 631 patiënten waren klinische gegevens ingevuld. De meest genoemde verschijnselen waren:

- Problemen in de bloedsomloop: een veel te hoge of veel te lage hartslag, hoge bloeddruk, hartritmestoornissen
- Oververhitting (hyperthermie)
- Bewustzijnsdalingen, van lichte bewustzijnsvermindering tot diep coma
- Psychiatrische verschijnselen: angst, paniek, psychose, hallucinaties en opwindingsdelier
- Neurologische stoornissen zoals epileptische insulsen
- Watervergiftiging (hyponatriëmie)
- Een te hoge suikerconcentratie in het bloed (hyperglycemie)
- Te weinig zuurstof in het bloed (een verminderde zuurstofsaturatie).

Bijna de helft van de patiënten kwam als eerste op de EHBO-post van een feest, een kwart kwam bij de ambulance en een kwart op de spoedeisende hulp van een ziekenhuis. Er werden ook enkele patiënten met een ernstige ecstasyintoxicatie door politieartsen gezien. Patiënten werden maar één keer meegeteld: iemand die van de EHBO op een feest door de ambulance naar het ziekenhuis werd vervoerd, telt als één geval.

³ licht: goed aanspreekbaar, gebruik merkbaar; matig: onvoldoende aanspreekbaar, duidelijk onder invloed; ernstig: verstoorde vitale parameters (temperatuur, pols, bloeddruk) en/of in combinatie met verminderde aanspreekbaarheid wegens (sub)comateuze toestand of geagiteerd/agressief gedrag

Hartslag en bloeddruk kunnen “op hol slaan”

- Een te snelle hartslag (tachycardie) was het meest gerapporteerde verschijnsel. Als het hart veel te snel klopt, pompt het niet goed het bloed meer rond en krijgen weefsels en organen onvoldoende zuurstof.
- Er wordt gesproken van een te snelle hartslag vanaf 100 slagen per minuut. Bij een kwart van de patiënten die alleen ecstasy hadden gebruikt (geen andere drugs en geen alcohol) en met een te snelle hartslag, was de hartslag zelfs gestegen tot boven 150 slagen per minuut.
- Bij ongeveer 40% van de patiënten werd de bloeddruk ingevuld en in de helft van de gevallen was de bloeddruk te hoog. Door een acuut zeer hoge bloeddruk kunnen organen (zoals de hersenen, hart en vaten, nieren) onherstelbaar beschadigd raken.

Hevige hartkloppingen

Na gebruik van 1 ecstasytablet is een 17-jarige jongen nat van het zweet, angstig en hij weet niet meer waar hij is. Ook heeft hij forse hartkloppingen. Zijn hart klopt 184 slagen per minuut en dat is veel te snel. Ook zijn lichaamstemperatuur is fors verhoogd. De situatie is levensbedreigend en hij wordt met spoed naar het ziekenhuis vervoerd.

Kaakklem

- Bij een kaakklem spannen de kaakspieren zich zo krachtig aan dat tanden en kiezen stevig op elkaar worden geklemd. Dat is niet alleen pijnlijk, maar ook gevaarlijk. Bij braken is er een verhoogd risico dat het braaksel in de luchtpijp en longen komt. Tegelijkertijd is het voor behandelaars bijna niet mogelijk om de mond van de patiënt te openen om braaksel weg te zuigen of de patiënt te beadememen, tenzij de patiënt verslappende medicijnen krijgt toegediend.
- Een kaakklem werd door behandelaars 49 keer gemeld als symptoom bij een ernstige ecstasyintoxicatie.

Kaakklem

Een 21-jarige man wordt door de beveiliging van een dancefeest op de EHBO-post gebracht. Hij was met vrienden op het feest gekomen, maar die is hij in de loop van de avond kwijtgeraakt. Hij heeft 3 ecstasytabletten en alcohol gebruikt. Zijn hartslag, bloeddruk en temperatuur zijn verhoogd en hij heeft een kaakklem. De man krijgt een rustgevend en ontspannend medicijn toegediend, maar zijn situatie verbetert niet. Omdat het gevaar van braken blijft bestaan, wordt hij per ambulance naar een ziekenhuis vervoerd.

Oververhitting

- Een lichaamstemperatuur die hoger is dan 39,5 graden heet hyperthermie. Bij zo'n temperatuur raken lichaamsfuncties verstoord: spieren worden afgebroken, in de bloedvaten stolt het bloed waardoor organen geen zuurstof krijgen en de nieren en lever kunnen acuut stoppen met werken. Een hyperthermie kan levensbedreigend zijn en moet met spoed behandeld worden.

- Bij 18 mannen en 10 vrouwen werd vermeld dat zij een hyperthermie hadden. Zij waren tussen 15 en 48 jaar oud.
- Bij één van deze patiënten werd vermeld dat ook de nieren acuut onvoldoende werkten en bij een ander de lever en de nieren stopten met werken.
- Van 9 patiënten werd vermeld dat zij aan de hyperthermie zijn overleden.

Overleden door oververhitting

Als het dance feest bijna is afgelopen, komt een 25-jarige man op de EHBO-post. Hij heeft deze avond 2 ecstasytabletten en alcohol gebruikt. Hij is onrustig en kan niet op zijn benen staan, maar hij is wel aanspreekbaar. Zijn bloeddruk, hartslag en ademhaling zijn eerst nog stabiel, maar gaan dan onverwacht snel achteruit. Hij gaat onsamenvattend praten, raakt bewusteloos en moet kort daarna gereanimeerd worden. Ondanks uiterste inspanning komt zijn hart niet meer op gang en uiteindelijk wordt de reanimatie gestaakt. Drie uur na zijn overlijden is zijn lichaamstemperatuur nog 41 graden.

Bewusteloos

- Van meer dan 200 patiënten werd het bewustzijn gescoord. Ruim een kwart van hen had de laagste score: zij waren in een diep coma. Daarnaast was ruim een derde zwaar bewusteloos.
- Vooral combinaties van meerdere drugs leidden tot bewusteloosheid. Vaak ging het om de combinatie ecstasy met GHB.

Opwinding, paniek, verwardheid en andere psychiatrische effecten

- Acute psychiatrische effecten, zoals opwinding, verwardheid, angst, paniek en/of hallucinaties, werden bij bijna 1 op de 5 patiënten met ernstige ecstasyintoxicaties gemeld.
- Vooral als ecstasy in combinatie met alcohol of drugs was gebruikt werden vaak acute psychiatrische effecten gemeld.
- Bij patiënten met een opwindingsbeeld waren de meest genoemde combinaties ecstasy met GHB, ecstasy met amfetamine, ecstasy met cannabis en ecstasy met snuifcokes. In een aantal gevallen was ecstasy gecombineerd met meer dan één andere drug.
- Een acuut opwindingsdelier werd vastgesteld bij 17 patiënten. Patiënten met een opwindingsdelier vertonen extreem onrustig en agressief gedrag, hebben een veranderd bewustzijn, zijn ongevoelig voor pijn en hebben een verhoogd risico op overlijden. De meeste patiënten hadden ecstasy gecombineerd met andere drugs, meestal met amfetamine of GHB.

Watervergiftiging

- Door veel water drinken kan het zoutgehalte in het bloed te laag worden (watervergiftiging of hyponatriëmie). Daardoor zwellen de lichaamscellen en in de schedel (waar de hersenen geen ruimte hebben om veel groter te worden) geeft dat een acute stijging van de druk. Als gevolg daarvan kunnen epileptische aanvallen optreden. Een watervergiftiging kan blijvende hersenschade veroorzaken, en is soms de reden van overlijden.
- Een watervergiftiging werd bij 10 patiënten met ernstige ecstasyintoxicaties gemeld (5 mannen en 5 vrouwen, tussen 16 en 29 jaar).
- Alle gemelde patiënten hebben de watervergiftiging overleefd, maar tenminste 5 patiënten moesten worden opgenomen op de Intensive Care.

Ecstasy en 4 liter water: volgende dag op IC

Een 20-jarige vrouw heeft 's avonds in de stad een hotdog en 1,5 ecstasypil genomen. Zij heeft thuis de hele nacht en ochtend gebraakt en houdt veel last van tandenknarsen. Ook heeft ze ongeveer 4 liter water gedronken. Als haar huisgenoot om half negen 's morgens naar zijn werk vertrekt is de vrouw nog aanspreekbaar, maar aan het eind van de middag treft hij haar thuis niet aanspreekbaar aan. De patient wordt met spoed naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis vervoerd en op de Intensive Care opgenomen.

Neurologische effecten

- Epileptische verschijnselen, zoals een epileptische aanval of onwillekeurige trekkingen, werden bij 32 van de patiënten met ernstige intoxicaties gerapporteerd.
- Bij een grote epileptische aanval raakt de patient buiten bewustzijn. Het lichaam verstijft, lucht wordt uit de longen geperst (kan klinken als een schreeuw) en de patient wordt soms blauw door zuurstofgebrek. Een bekend risico is dat de patient op zijn tong bijt. Daarna gaat het lichaam schokken. Speeksel (en bloed van de tongbeet) dat tijdens de verstijving niet kon worden doorgeslikt kan als schuim naar buiten worden geblazen. Dan verslapt het lichaam, waarbij de patient vaak zijn urine laat lopen. Daarna komt het bewustzijn terug.
- Onwillekeurige trekkingen zijn schokjes in armen en/of benen, soms maar een en soms een hele serie. Het bewustzijn raakt over het algemeen niet verstoord. Door stevige spierschokken kan iemand zijn evenwicht verliezen of een omstander onbedoeld slaan.
- Epileptische verschijnselen werden vooral gezien als ecstasy gecombineerd was met andere drugs.
- Een epileptische aanval kan een gevolg zijn van een watervergiftiging. Vijf van deze 32 patiënten hadden een watervergiftiging, alle 5 na gebruik van alleen ecstasy (zonder andere drugs).

Schuimblazend op carnavalskar

Tijdens de carnavalsoptocht heeft een 19-jarige man veel alcohol, ecstasy en amfetamine gebruikt. Dan voelt hij zich ineens niet goed worden. Hij raakt buiten bewustzijn en is niet meer aanspreekbaar. Hij ligt schuimblazend op de carnavalskar. Zijn vrienden bellen de ambulance. Bij aankomst van de ambulance is hij nog niet aanspreekbaar. Hij wordt pas weer wakker als hij een prikkel krijgt, maar is dan volledig gedesoriënteerd en erg opgewonden. Daarna wisselt zijn toestand tussen bewusteloosheid en hevige opwinding. Hij wordt met de ambulance naar het ziekenhuis gebracht.

Colofon

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00
F: 030 – 297 11 11

Opdrachtgever en financier
Ministerie van VWS

Projectleiding
Esther Croes

Auteurs
Esther Croes en Lotte Wijers

Advies
Femke Gresnigt, Annabel Vreeker,
Ronald van Litsenburg, Tibor Brunt,
Raymond Niesink, Margriet van Laar

Met medewerking van
De medewerkers van alle deelnemende instanties

Vormgeving en productie
Canon Nederland N.V.

Beeld
www.iStockphoto.com

Bestelinformatie
Deze factsheet is gratis te downloaden
via www.trimbos.nl/webwinkel.

Artikelnummer: AF1516

Copyrights Trimbos-instituut
Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden vervaelvoudigd
of openbaar gemaakt, in enige vorm of
op enige wijze, zonder voorafgaande
toestemming van het Trimbos-instituut.

Epileptische aanval bij watervergiftiging

Een jonge vrouw (19 jaar) heeft met vrienden op een feest een halve ecstasytablet gebruikt en geen andere drugs of alcohol. Weer thuis voelt zij zich plotseling niet goed, braakt, plast in haar broek, krijgt een epileptische aanval en verliest haar bewustzijn. Haar bezorgde vrienden bellen de ambulance en ze wordt met spoed naar het ziekenhuis gebracht. Daar heeft zij nog meer aanvallen en is nog steeds comateus. Er wordt een te lage zoutconcentratie in haar bloed gemeten, een teken van watervergiftiging. Ze wordt opgenomen op de Intensive Care. Omdat ze maar langzaam opknapt blijft ze nog 2 weken op de afdeling Neurologie opgenomen.

Sterfte bij ecstasyintoxicaties

- 13 van de 8.391 patiënten overleden na ecstasygebruik, in de meeste gevallen aan de gevolgen van hyperthermie. Het betrof 8 mannen en 5 vrouwen, tussen 17 en 54 jaar oud. Onder hen waren zowel gebruikers van alleen ecstasy, als personen die ecstasy hadden gecombineerd met alcohol en/of drugs. Ook achteraf gezien is het in de meeste gevallen lastig om te verklaren waarom juist zij zijn overleden.
- Dit aantal is alleen gebaseerd op de meldingen van de deelnemende organisaties. Hoeveel ecstasygebruikers er in heel Nederland overlijden is niet bekend.

Tot slot

- Deze gegevens gaan alleen over de directe problemen na gebruik van ecstasy. Of de beschreven patiënten ook op langere termijn last houden is niet bekend.
- Ecstasy heeft het imago van een vrij onschuldige drug. Toch hadden de meer dan achtduizend patiënten die in deze monitor zijn opgenomen zoveel klachten of waren zo bezorgd dat ze acuut medische hulp zochten na het gebruik van ecstasy. Om hoeveel mensen het in heel Nederland gaat is niet bekend, maar het lijkt erop dat ecstasyincidenten geen zeldzaamheid zijn. Ook laat deze factsheet zien dat de gevolgen onvoorspelbaar en zelfs (levens)bedreigend kunnen zijn. Gebruikers zouden hiervan goed op de hoogte moeten zijn, voordat zij besluiten dit risico te nemen.

Deelnemende instanties

Peilstationsregio's: *Amsterdam:* Onze Lieve Vrouwe Gasthuis, politieartsen (AGZ GGD Amsterdam), Ambulance Amsterdam, *Brabant-Zuidoost:* Catharina Ziekenhuis Eindhoven, Elkerliek Ziekenhuis Helmond, RAV Brabant-Zuidoost, politieartsen (GGD Brabant-Zuidoost), *Enschede:* Medisch Spectrum Twente, Ambulance Oost, *Gelderland-Midden:* Ziekenhuis Gelderse Vallei, RAV Gelderland-Midden, Forensische Artsen VGGM, *Gelderland-Zuid:* Radboudumc, RAV Gelderland-Zuid, *Groningen:* Universitair Medisch Centrum Groningen, AmbulanceZorg Groningen, *Purmerend:* Waterlandziekenhuis, politieartsen (AGZ GGD Amsterdam), Ambulance Waterland, *Rotterdam:* Erasmus MC, AmbulanceZorg Rotterdam-Rijnmond, Forensisch Artsen Rotterdam-Rijnmond
Ziekenhuizen buiten de peilstationsregio's: Rode Kruis Ziekenhuis Beverwijk, Tergooiziekenhuizen Blaricum / Hilversum
EHBO's op grote evenementen in Nederland: Event Medical Service (EMS), Educare, Stichting Emergency Team Limburg (SETL), Stichting Medic Event Support, St. Total Medical Support, KNV EHBO Arnhem-Presikhaaf, MedEvent, Medical Assistance International (MAI), Evenementen Hulpverlening en Dienstverlening (EHD), Festivalzusters.